

Péch (Eckhardt)
Géza érettségi
tablóképe (1948)

MÜLLER GABRIELLA

PÉCH GÉZA

A Kádár-kormány a forradalom és szabadságharc leverését követően minden olyan embertől félt, aki magatartásával, felfogásával bizalmat és megbecsülést szerzett, s egy közös cél érdekében másokat is mozgósítani tudott. Péch Géza is közéjük tartozott: fiatal apa, önkéntes mentősofőr és illegalitásba menekült ellenálló volt.

Eckhardt Géza néven látta meg a napvilágot 1930. május 7-én Budapesten. Szüleit hamar elvesztette, így kisgyermekkorától kezdve nővére, Eckhardt Piroska és férje, Péch Zoltán gimnáziumi tanár nevelte. Tízévesen hivatalosan is örökbe fogadták, s ettől kezdve hálával és szeretettel viselte a Péch vezetéknevet. A budapesti piarista gimnázium elvégzése után a Műszaki Egyetem esti tagozatára iratkozott be, de tanulmányai mellett több különböző munkát is vállalt. Elméleti felkészültségének és gyakorlati tapasztalatainak köszönhetően magas mérnöki tudásra tett szert, a forradalom idején az Ikarus Karosszéria- és Járműgyár üzemmérnöke volt. 1951-ben megházasodott, egy év múlva kisfia született. Az otthon örömét azonban nem sokáig élvezhette, mert feleségével való kapcsolata megromlott, a veszekedés megmérgezte mindennapjaikat, és már 1955-ben felbontották házasságukat. A gyermek az édesanyjánál maradt, amibe Péch sohasem tudott belenyugodni. Fiatal apaként a válás és a kisfiú elvesztése is rendkívüli módon megviselte, s hogy elterelje gondolatait, minden erejével a munkába és a tanulásba menekült, de így sem találta a helyét a világban – ilyen körülmények között érte a forradalom.

FELKELŐK ÉS ORVOSOK

1956. október 23-án – látva a rádiónál történeteket, a Sztálin-szobor szétvert romjait, a feldühödött tömeget, majd az embereket, akik házról házra járva, a kapualjakra behúzódva próbáltak fedezéket találni a szovjet tankok előtt, akárcsak 1944–1945-ben – emlékei megelevenedtek: kamaszkorában a szovjet alakulatok két ízben is elvitték egy rövid időre az utcáról munka ürügyén, máskor hetven kilométert gyalogolt nevelőapjával élelemért a márciusi hidegben. Nem vacillált, október 24-én jelentkezett a Péterfy Sándor utcai kórházba önkéntes mentősofőrnek: „1948-tól elsősegélynyújtó vagyok, oklevelem is van, véradó is vagyok s ezért mentem oda segíteni embertársaimon [...] hogyha már fegyverrel nem tudok” – vallotta később. Cselekedeteit mindig a jó szándék és az önzetlenség vezérelte, fegyvert soha nem fogott kézbe. Szelíd magatartására, nagy odaadással végzett munkájára, bátorságára egykori barátai ma is emlékeznek.

1956. november 4-én a bevonuló szovjet hadsereg katonái felfedezték a

Péch Géza

1930–1958

Üzemmérnök, 1956. október 24-től önkéntes sebesültápolóként vett részt a forradalomban, majd novemberben bekapcsolódott az ellenállás szervezésébe. 1957 februárjában Bécsből hazafelé jövet tartóztatták le, első fokon életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték, ítéletét azonban másodfokon halálbüntetésre módosították. 1958. április 22-én három társával együtt felakasztották.

aztán november 23-án a néma tüntetésre, majd december 4-én nők százainak részvételével egy újabb békés tüntetésre. Ezek az események mint sikeres tömegdemonstrációk a tovább élő politikai ellenállás valójában legkevésbé sem lebecsülendő erejét mutatták az újonnan megalakított Magyar Szocialista Munkáspárttal szemben, amely egyre keményebben és erőszakosabban reagált minden ellene irányuló megmozdulásra.

kórházhoz közeli Baross tér 19. épületében lévő fegyvereseket, és a kialakult tűzharcban szétlőtték a környék nagy részét. Miután néhány órával később az utcák elcsendesedtek, a meghátrálni kényszerült felkelők, elsősorban Nickelsburg László és csoportja a Péterfy-kórházba menekült, de ide húzódtott vissza Angyal István és a Tűzoltó utcai csoport is. A kórház működésében ismét fordulópont állt be. Az épületegyüttes ugyanis kiválóan alkalmas volt arra, hogy feltűnés nélkül legalább egy lélegzetvételi időre befogadjon és elrejtse a forradalmárokat a hatóságok elől. Az emberek közti összetartás, egymás segítése már jóval hamarabb, az októberi napokban kialakult, ebben a váratlan és kényszerű helyzetben pedig hallgatólagos megfigyelés jött létre: a beköltözött felkelők immár fegyvertelenül, illegálisra váltak, s cserébe ahol tudták, segítették a kórház dolgozóinak munkáját.

A felfordulás és zűrzavar közepette Péch Géza nemcsak az orvosokat és családtagjait szállította be a Péterfybe, hanem a saját gyermekét is magával vitte. Az ötéves fiúcskát az alagsorban helyezte biztonságba, ahol néhány napig a kórházban segédkező édesanyák és ápolónők vigyáztak rá. Egyáltalán nem számolt azzal, hogy november 6-án ő maga is a sérültek közé kerül: az egyik útja során ugyanis, amint kiszállt az autójából, és felemelt egy sebesültet a földről, lövés érte a bal vállán. A kórházba ugyan sikeresen visszajutott, de kezelésre szorult és napokig seblázban feküdt. Mire felébredt a seblázból, a harcok is véget értek, így a nevelőszüleire

bízta a gyermeket. Nem is gondolta, hogy életében akkor látja utoljára a fiát, elvált felesége ugyanis Péch tudtán kívül elvitte és disszidált vele.

A rohamos gyorsasággal újjászerveződő és egyre éberebb karhatalom hamar felfigyelt a Péterfyben működő illegális munkára. Szaglászni kezdtek a kórház körül, és november 12-én egy kisebb razziaát rendeztek. Ennek hatására a kórház igazgatósága távozásra kérte a felkelőket, majd feloszlatta a mentőszolgálatot is. A segítségnyújtók részére igazolást állítottak ki, hogy a munkahelyükön elszámolhassanak a kimaradással. Az újra működésbe hozott megfigyelő- és ügynökhálózatnak köszönhetően az államvédelem mégis pontosan tudta, hol kell keresnie az ellenséget – a nagy rajtaütésre november 16-án került sor. Az alagsorban tartott házkutatás és igazoltatás során a rendőrség több fegyvert, rádiót és sokszorosítógépet foglalt le, s több tucat embert letartóztatott, köztük a röplapgyártást vezető Angyal Istvánt is.

Az ezt követő napokban a felkelők és az orvosok közül is sokan elhagyták az országot. Papíron Péch persze kórházban fekvő betegként kísérte figyelemmel az eseményeket, de valójában eközben sem tudott nyugton ágyban maradni, mindenkinek szívesen segített, amiben tudott, legyen szó mentős társairól vagy az ellenállást szervezőkről. A formálódó ellenállást ugyanis még így sem tudták teljesen megtörni: az Obersovszky Gyula és Gáli József írók köré tömörülő értelmiségiek és a kórházban maradt fiatalok folytatták. Nekik köszönhetően került sor a röplapok mellett az *Élünk* című lap megjelentetésére,

A FORRADALOM KÓRHÁZA

A VII. kerületi Péterfy Sándor utcai kórház 1956-ban Budapest egyik legmodernebb kórházának számított. Ahogy október 23-án eldőrdültek az első lövések a városban, az ügyeletes baleseti kórház orvosai azonnal munkához láttak. Az egyszerű járókelők vagy a közlekedés leállása miatt a fővárosban, a pályaudvarokon rekedtek közül is sokan felajánlották segítségüket. A kerület lakói önszántukból hozták be nyers, tartós élelmiszereket, és vidékről is érkeztek élelemcsomagok. Később jelentős mennyiségű adomány, gyógyszer, vér és ruhanemű gyűlt össze külföldön, amelyet a Nemzetközi Vöröskereszt, illetve segélyvonatok vagy a határhoz indított gépkocsikaravánok segítségével szállítottak tovább és osztottak szét a rászorulóknak.

Néhány nap leforgása alatt annyian sérültek meg Budapesten, hogy az Országos Mentőszolgálat képtelen volt egyedül megoldani

a szállításukat. Ezért más kórházakhoz hasonlóan október 26-án a Péterfyben is önkéntes mentőszolgálatot hoztak létre. A hiány enyhítésére ez idő tájt szerelték fel az épület alatt húzódozó pincerendszert, majd nyitották meg a Domonkos utcai kiegészítő kórházat is. A szétlőtt, használhatatlanná vált mentőautók helyébe a közeli garázsokból kértek gépkocsikat, de a sofőröket és a beteghordó személyzetet is gyakran az utcáról toborozták – noha a mentési munkában való részvétel ezekben a napokban egyáltalán nem volt veszélytelen feladat. Az emberek erőt próbáltak, összehangolt munkájára az egyre erősödő harcok miatt mind nagyobb szükség volt. Rengeteg sérült került a kórházakba a barikád mindkét oldaláról, az orvosok és mentőápolók pedig – tekintet nélkül az emberek politikai hovatartozására, nézeteire, egyenruhájára – mindenkit igyekeztek ugyanolyan ellátásban részesíteni.

A II. SZÁMÚ NŐI KLINIKA

A Péterfy-kórház munkatársai a forradalom után is tartották a kapcsolatot azokkal az orvostanhallgatókkal, ápolókkal vagy egykori önkéntesekkel, akikkel az októberi napokban Budapesten ismerkedtek meg. Ettől az időszaktól kezdve az ország több pontján – így Debrecenben, Pécsen, Sárospatakon, Sopronban és Székesfehérváron, vagyis vidéki kórházakban, klinikákon és egyetemeken is – szerveződtek olyan kisebb-nagyobb csoportok, amelyek tagjai egészen 1957 februárjáig hittek abban, hogy meg tudják valósítani a 16 pontba foglalt jogos követeléseket.

Péché Géza december közepén ismerkedett meg a II. Számú Női Klinikán dolgozó egyetemistákkal. Az ottani medikusok lakó fiatalok, Békési Béla, Rácz József és társaik a Budapesti Or-

vostudományi Egyetemre jártak, sokan közülük aktívan részt vettek a forradalomban, jelen voltak a tüntetéseken, s néhányan fegyvert is fogtak. „Mi nem abban bízunk,

hogy megverjük a szovjet hadsereget, hanem abban bízunk, hogy nem merik ezt megcsinálni” – idézte fel Rácz évtizedekkel később. A harcok ideje alatt maguk is különböző feladatokat vállaltak: gyógyszer- és vérszállítást, sebesültek ellátását, és segítettek az egyetemmel kapcsolatban álló gyógyintézetekben.

Sok helyütt az ezekből a diákokból alakult egyetemi nemzetőrségek látták el az épületek fegyveres védelmét, illetve azzal könnyítettek a segélyhelyek munkáján, hogy maguk szervezték meg a véradást, az élelmiszer-ellátást, majd a helyreállítási munkálatokat is. Miután nappal véget ért az egészségügyi munka, éjjel sem tétlenkedtek, hanem az utcáról összeszedett felhívások és röpcédulák sokszorosításán fáradoztak. Péché rokonszenvesnek találta az egyetemistákat, s hamar megtalálták a közös hangot. Szinte mindannyian azt az álláspontot képviselték, hogy az alulról jövő nyomás hatására a kormány hajlik majd a kompromisszumokra, és békés úton elérhetik, hogy a forradalom értékeinek, eredményeinek legalább egy része megmaradjon.

Péché Géza
Thököly úti
lakásuk folyosóján,
1954 körül

Első ötletük a letartóztatott írók megmentésére és a nyomozók megtévesztésére szolgáló mentőakció terve volt: az *Élünk* egyik stencilre írt példányát újra nyomtatni és terjeszteni akartak, hogy a hatóságokkal elhitessék, nem a megfelelő írókat tartóztatták le, hiszen a lap továbbra is megjelenik. A sokszorosítógéphez kalandfilmbe illő módon jutottak hozzá – egyiküket sürgős lábgipszelés ürügyén beszállították a Honvéd Kórházba, majd az ott dolgozó fiatalok segítségével a „beteg” egy sokszorosítógéppel mentőautón távozott. Az *Élünk* álszáma helyett végül saját röpirataikat lehúzza sikeres akciót hajtottak végre 1957. január 23-án Debrecenben, ahol a forradalom első napja emlékére a debreceni ismerősökkel közösen több száz cédulát szórtak szét a városban.

ILLÚZIÓK BÉCSBEN

Míndeközben Bécsben egymás után alakultak az emigráns és a Magyarországról kiszökött forradalmárok alkotta szervezetek. Ezek közé tartozott a Baross téri parancsnokság tagja, Pásztor Gyula köré tömörülő, egykori fegyveresekből, politikai foglyokból és a Péterfy-kórházból disszidált orvosokból, ápolókból létrejött csoport is. Valódi célkitűzéseikről vagy azok megvalósításának módjáról egyelőre igen keveset tudunk, a kintiek közül ugyanis senkit sem fogtak el, így nincsenek „első kézből származó” információink az elképzeléseikre vonatkozóan. Az iratok alapján az elgondolásaik többsége még csak tervek vagy egyszerű beszélgetések szintjén létezett, amelyeket a nyomozó szervek végül csúsztatásokkal, eltúlozva, kész tényekként jelenítettek meg a jegyzőkönyvekben – ami aztán emberek életébe került.

Annyi bizonyos, hogy politikailag súlytalan kis csoportként tudták: ahhoz, hogy az ellenállás érdekében bármiféle változást érjenek el, előbb meg kell szervezniük a nyugati országok segélyszervezeteinek támogatását, és összeköttetést kell találniuk a hazaiakkal. Úgy vélték, hogy fel kell keresni minden kisebb-nagyobb hazai csoportot, és egységbe kell őket szervezni, hiszen a külön-külön, egymástól függetlenül tevékenykedő, szétforgácsolt csapatok kevésbé hatékonyak a szovjetek által támogatott Kádár-kormány túlerejével szemben.

Az új „parancsnokság” élére Nickelsburg Lászlót szánták. Választásuk egy-

részt nyilvánvalóan abból fakadt, hogy nem olyan rég még maguk is a Baross téri vezető irányítása alatt harcoltak, másrészt pedig bíztak abban, hogy egykori parancsnokuk vezető szerepe, jelentősége a budapesti felkelőcsoportok közt még mindig érvényben van, s ezáltal a korábban kiépített kapcsolatrendszerét, tekintélyét felhasználva mindenképpen az ügy hasznára válik majd.

Első lépésként december közepén futárokat küldtek Magyarországra. Az annak idején a Péterfy-kórházban mentőorvosként dolgozó Schiff Tamás, majd néhány nappal később a Baross téri felkelők zászlóaljparancsnoka, Balogh László is abban a reményben kereste fel lakásán Nickelsburgot, hogy a parancsnok elvállalja a szervezkedés vezetését, a magyarországi csoportok összefogását. A találkozás meghökkenítő eredménnyel járt, ugyanis Nickelsburg László hallani sem akart az egésztől. Meghallgatta terveiket, majd gorombán összeszidta őket: őt hagyják ki ebből, mert fejfel mennek a falnak.

Ezt követően vezetett Balogh útja a klinikára, hiszen néhány, a forradalom szellemében tevékenykedő fiatal is többnek tűnhetett a semminél. Balogh itt is elmesélte, hogy Pásztor Gyula vezetésével forradalmi bizottság alakult Bécsben, ő pedig annak megbízásából jött haza, hogy felkeresse és közös irányítás alá vonja az ellenállásért tenni akaró embereket, miközben a bécsiek azon dolgoznak, hogy a nyugati szervezetek anyagi támogatásával lehetőleg minden segítséget megadjanak nekik. Balogh és Péch már korábban ismerték egymást, ugyanis november 4-én, miközben a szovjet tankok a Baross teret lőtték, Baloghot a törmelékek alól mentették ki, és amikor átszállították a Péterfybe, Péch segítkezett az ellátásában. Bár az egyetemisták lelkesedtek a beszámolóban felvázolt lehetőségért, Péch inkább kételkedett a hallottakban. Baloghot nagyhangú embernek, az általa elmondottakat meg egyszerűen dajkamesének tartotta. A beszélgetés végül azzal az elhatározással ért véget, hogy tájékoztatják a Pásztor-csoportot a jelen helyzetről, s ennek tükrében határoznak a további lépésekről.

KAPCSOLATÉPÍTÉS, ÖSSZEFOGÁS

A forradalom és szabadságharc befeketésének szándékával kiadott *Fehér könyvek* sorozatának első kötete 1956. december 5-én jelent meg. Péch a kihall-

gatások alatt mindvégig következetesen állította, hogy az októberi napokban igenis becsületes forradalom zajlott, s ennek részeseként egyszerűen nem hitte el, amit a propagandakiadványban írtak. Hónappal később, a tárgyalás során is

kiállt amellest, amit látott és tapasztalt: „tényleg voltak túlkapások és borzalmas dolgokat műveltek az ellenforradalmárok [a Köztársaság téren – M. G.], de olyan eset is történt, hogy a kenyérért sorban állók közé nem felkelők lóttek”.

Mentősvilág

VAGÁNY FIÚK

A személyautókra lepedők voltak borítva, azokon festett vörös kereszt. Lenn a földszinten, meg az udvaron, azt lehet mondani, hogy táboroztak, a kórháznak a konyhájáról étkeztek, [...] ezek a vagány fiúk, néhány lány is közöttük, azokban a napokban, mondhatom, hogy megnevesedtek. Szívvel-lélelkel beálltak egy ilyen önkéntes mentőszolgálatba, a saját ruhájukat rongyolták, bevézrezték, esetleg egy fehér köpenyt sikerült valahol zabrálniuk, és még az életüket is kockáztatták.

(Lambrecht Miklós, a Péterfy Sándor utcai kórház kórboncnok szakorvosa)

FÉL KÉZZEL IS

Fáradhatatlanul és önmagát nem kímélve, sokszor golyózáporon keresztül hordta a harcok során sebesült honfitársait. Rögtönözve felszerelt vöröskeresztes zászlós autóján jó néhány golyó lyuggatta helyet lehetett megszámolni. Egyik alkalommal őt is találat érte. Egyik karját érte a szovjet tankból leadott sorozat. Fél kézzel kormányozva a kocsit még behozta a súlyos sebesültet a kórházba. Az egyik bejáratnál [...] Géza kiszólt az ott várakozó betegszállítóknak: vegyétek ki a sebesültet!

Ő maga azonban nem mozdult. Majd arra kérte őket, hogy őt is vegyék ki az autóból. A betegszállítók azt hitték, viccel velük. Aztán hamarosan észrevették, hogy egyik karja furcsán lóg, s Géza arca – nyilván a vérveszteség miatt – szokatlanul sápadt. Őt is felvitték a műtőbe, ahol sérült felsőkarját bekötötték, gipszbe rakták, s befektették az egyik kórterembe. De betegágyában sem maradt tétlen.

(Schimmer József, a Péterfy Sándor utcai kórházban segédkező kispap)

AZ ÁRULÓ

...vártam, mikor fog Péch magától beszélni. [...] levitték kihallgatásra. Ezen idő alatt ketten voltunk Pálinkással, amikor Pálinkás megjegyezte, ez egy örült. Egy hétig hazudozott össze-vissza, és most azt akarja, hogy higgyenek neki. Holmi gyermekmesével állította be ausztriai útját, hogy azért ment ki, hogy különváltan élő feleségétől a gyermeket visszahozza. Pálinkásnak az a véleménye [...] hogy Péch Géza a hazudozásába fullad bele. Ő már úgy ismeri ezt a Péterfy-ügyet, és annyi változatban hallotta a Gézától. Ő nem bír, de már az elmondottak alapján legalább ötször halálra ítélte.

(A beszélgetés a budapesti börtön egyik cellájában hangzott el 1957-ben, a jelentést pedig a „Kecskeméti” fedőnév alatt foglalkoztatott Harangi Zoltán, a vizsgálati foglyok közé ültetett zárkaügynök írta. A politikai rendőrség eszköztárában nem volt szokatlan a téglák alkalmazása, ami ebben az ügyben különösen jó húzásnak bizonyult. A forradalom után ügynökké lett Harangi egy olyan embert árult el, aki bízott benne a börtön falai közt, és aki annak idején megmentette az életét, mert a felkelők már akkor is besúgással vádolták.)

Mivel úgy vélték, hogy a *Fehér könyv* nem a valóságot tartalmazza, sőt, egészen más megvilágításban tünteti fel az eseményeket, mint ahogyan azok valójában megtörténtek, Péch és barátai elhatározták, hogy megpróbálnak egy *Ellen-fehérkönyvet* kiadni, majd terjeszteni, hogy ebben mutassák meg a való helyzetet – meggyőződésükké vált: nem lehet hagyni, hogy az embereket igaztalanságokkal befolyásolják és félrevezessék. Tervezett könyvük alapanyagát elsősorban a Budai Béla matróz által Ausztriából becsempészett külföldi újságok szolgáltatták: Budai ugyanis szolgálati útjai miatt gyakran mozgott Budapest és Bécs között, így több magánlevelet, kisebb küldeményeket és nyugati lapokat is bejuttatott az országba.

Budai és Péch ismeretsége szintén a Péterfy-kórházból eredt, ahol októberben Budai is önkéntes mentősofőrnek állt, miközben Kárpátjáról érkezett beteg édesanyját és testvérét mint szovjet állampolgárokat a kórházban ápolták és óvták. A Budai családdal kialakult jó viszonyára alapozva Péch később szívesességet kért. Annak ellenére, hogy a magyar hatóságok végig tagadták, már november elején országszerte terjedt a hír, hogy a szovjet egységek Ungvár és Sztrij börtöneibe hurcolják a letartóztatott felkelőket. Péch pedig ezzel kapcsolatban fordult segítségért Budai Béla testvérehez, amikor édesanyjuk felgyógyult és a hazautazáshoz készülődtek: egy beszélgetés során arra kérte Budai Lászlót, hogy próbáljon meg érdeklődni a Szovjetunió területére deportált foglyokról, s amennyiben sikerül információhoz jutnia, értesítse őt levélben.

A klinikán összejáró fiatalok tudták jól, hogy szándékaikkal nincsenek egyedül. Igyekeztek saját környezetükben tájékozódni, keresték a kapcsolatokat Budapesten és vidéken egyaránt, hogy más, hasonló felfogású fiatalokat bevonva szélesíthessék az illegális munkát. Mindezt azonban nem olyan célzott és szervezett formában kell elképzelnünk, mint ahogyan azt később a nyomozás során szándékosan felnagyították, sőt a csoportban még kimondottan vezető figura sem létezett, hiszen mindenki saját belátása szerint, de a kitűzött céloknak megfelelően cselekedett.

Ugyanakkor a forradalmat követő ellenállást tekintve Péch és társai tevékenysége mégis fontos adalék lehet. Ha feltérképezzük a kis csoport tagjainak ismeretségi körét, majd az ismerősök összeköttetéseit, az általuk indított kezdeményezéseket, akkor egy kezdetleges,

de tényleg szerteágazó, az ország több pontját érintő, kisebb-nagyobb „sejtekből” álló hálózat rajzolódik ki. A szervezkedés sokkal komolyabb, a hatalomra valódi veszélyt jelentő formát is ölthetett volna, ha a politikai rendőrség nem számolja fel időben.

Sérült válla miatt Péch rendszeresen visszajárt a Péterfy-kórházba, így kapcsolatai az októberi–novemberi napokban megismert emberek többségével később sem szakadtak meg. December végén épp Esztergomban járt barátainál, amikor összetalálkozott a Faluszínház munkatársaival, akik novemberben oly módon segítették az *Élünk* csapatát, hogy titokban a rendelkezésükre bocsátották a színház stencilgépet az épületben – így készült el több száz példányban a december 4-i nőtüntetésre szóló felhívás is. Ez alkalommal Péch megemléltette, hogy a híresztelések szerint Dorogon bányászstrájk készül, és ha ezzel kapcsolatban többet tudnak meg, akkor őt is értesítsék.

Hasonló jellegű vidéki utat tett 1957 január elején Székesfehérváron is, ahol gyermekkori barátját, dr. Németh Jenőt látogatta meg a kórházban. Péch és Németh együtt jártak a piarista gimnáziumba s a cserkészcsapatba. Barátságuk abban az időben vált még szorosabbá, amikor Németh a budapesti egyetemen végezte sebészorvosi tanulmányait. Péch házasságkötésekor ő volt az esküvői tanú. A forradalom napjaiban Németh doktort a fővárosba rendelték, ezért egy darabig a Péterfy-kórházban Péch gépkocsiját kísérte mint mentőorvos: október 30-án is együtt hordták a sebesülteket, amikor a tömeg megstromolta a Budapesti Pártbizottság épületét. Péch székesfehérvári látogatásakor szóba került, hogy a Vértes hegység erdeiben valószínűleg fegyveresek bujkálnak, mert néhányan közülük kötszer és gyógyszer reményében keresték fel a kórházat. Németh doktorral abban egyeztek meg, hogy Péch a csoportjuk egyik tagját hamarosan elküldi az orvoshoz a megbeszéltséssel, Németh pedig megpróbál találkozót összehozni közöttük.

MI A HELYZET BÉCSBEN?

Időközben azonban a bécsi csoport a harmadik futárt, Gerlei Józsefet is Budapestre küldte, mert az előzőektől semmi hír nem érkezett – ugyanis mindketten Magyarországon ragadtak. Gerleit a forradalom szabadította ki a bör-

tönből, nem ismerték egymást Péch Gézával, de Pásztor Gyula, talán az októberi kórházi tapasztalatai alapján, mégis határozottan hozzá küldte, hogy legyen segítségére. Végül a Zsuzsi presszóban gyűltek össze január 5-én a II. Számú Női Klinika medikusaival és a korábbi futárral, Balogh Lászlóval együtt, hogy meghallgassák a futár mondanóját. Bécsben keveset változott a helyzetértékelés, továbbra is minden segítséget megígérték a szervezkedések támogatására. A csoport tagjai így két kérést fogalmaztak meg: a kórházak készletei szűkösek, ezért ruha- és gyógyszeresomagokra van szükségük, illetve pénzübeli adományokra, mert az eszközök, utazások költségeit mostanáig mindenki a fizetéséből, iskolai ösztöndíjából állta.

A megbeszélés kapcsán Péch Géza leginkább abban bízott, hogy végre hírt hoznak a fiáról, de mivel felesége és gyermeke eltűnése óta már több hét is bizonytalanságban telt el, végül nehéz döntést hozott – ő maga utazik Bécsbe. Mindvégig családjára hivatkozott az utazása célját illetően, egyedül az elsőfokú bírói ítélet ellen benyújtott fellebbezésében szólta el magát, hogy őt lényegében kihívták Ausztriába.

Géza szabadságot vett ki a munkahelyén, majd 1957. január 16-án szökött át többedmagával az osztrák–magyar határon. Bécsbe érkezve egy szervezett, egységes csoportra számított, de hamar csalódnia kellett: Péch a látottak-hallottak alapján úgy vélte, hogy a társaságban párhuzamosan fut egy politikai és egy katonai jellegű feladatokkal foglalkozó vonal. Céljuknak ugyan valóban a magyar menekültek és az ellenálló csoportok támogatását tekintették, de alapvető nézeteltérésekkel küszködtek, a köztük lévő marakodás pedig „*versengés [volt] a pozícióért, a pénzért, a nyugati hatalmak előtti bevégődésért*”. A csoporton belül nagy szakadást eredményezett, hogy nem sikerült igazán befolyásos erővé válniuk és a Király Béla elnöklétével létrejött Magyar Forradalmi Tanács 1957. január 5–7. között Strasbourgban tartott alakuló közgyűlésére eljutniuk.

Ugyanakkor bécsi tartózkodása idején Péch a csoport három „külföldi kapcsolatával” került érintkezésbe, s e találkozások, még ha csak néhány szót váltottak is, megpecsételték későbbi sorsát. Az egyszerűen csak Hanzi néven szólított férfi egy kereskedelmi cég megbízottjaként mutatkozott be, az ötvenes években viszont együttműködött a magyar állambiztonság bécsi rezidentü-

rájával. Péch a férfi irodájában találkozott először Pásztor Gyulával, s ekkor vált nyilvánvalóvá, hogy tulajdonképpen Hanzi látja el a csoportot pénzzel: Pásztor ugyanis a költségei elszámolására érkezett hozzá. A másik pénzforrást Lengyel Béla altábornagy támogatása jelentette: Lengyel az Egyesült Államokban élő emigráns kiscgazdapárti politikus, Eckhardt Tibor által létrehozott First Aid for Hungary segélyszervezet megbízottjaként szervezte Bécsben a magyar menekültek ellátását. Péch sérült válla nem sokkal a kiutazása után kezelésre szorult, s a kórházi beutalót a Horthy-hadsereg egykori katonatisztje segítségével kapta meg. Bár a nyomozók igyekeztek valódi kapcsolatuk mögé jóval többet képzelni, talán tényleg csak a véletlen műve lehetett, hogy Péch, vagyis eredeti nevén Eckhardt Géza a politikus Eckhardt távoli rokonságához tartozott.

Péch és a vele együtt érkező Balogh is részletesen beszélt a Pásztor-csoportnak a magyarországi helyzetről, és valószínűleg rádöbenthették őket arra, hogy elképzeléseik tévesek, mert a for-

radalomnak és fegyveres erejének szintje már nyoma sincs Magyarországon. A beszélgetéseken Tormai Gábor, a Szabad Európa Rádió tudósítója, Pásztor Gyula harmadik kapcsolata is részt vett, aki még így is azt az álláspontot képviselte, hogy különböző akciókon keresztül ébren kell tartani a tömegekben a forradalmi hangulatot. Péch ugyan beszámolt nekik arról, hogy néhány fiatalal összefogva milyen kezdeményezéseket indítottak el, ám ezek édeskevésnek bizonyultak a bécsiek elvárásaihoz képest. Ilyen körülmények között rá kellett jönniük, hogy egy újabb forradalom megszervezése értelmetlen vállalkozás – viszont határozott irányt sem tudtak szabni a további teendőkhöz azon túlmenően, hogy a sebesültek, üldözöttek kijuttatására kell szorítkozniuk.

Balogh teljesen kikelt magából emiatt: „*Ti csak itt a góréjt játsszátok, de a bőrrötöket nem meritek a vásárra vinni!*” Gézát arra kérték, hogy segítse az embercsempészek munkáját odahaza, Péch azonban visszautasította a feladatot, mondván, hogy a mai határőrizet mel-

lett ez megoldhatatlan, és különben sem hajlandó „*magyar embert a nyugatiaknak eladni*”. Ráadásul Péch hiába kereste fel az osztrák hatóságokat, nem tudta disszidált feleségét és fiát megtalálni. A tanácstalanság közepette pedig nem maradt más választása, haza akart jönni.

Miközben Bécsben folytak a megbeszélések, a magyar hatóságok futárt fogtak: Horváth Lajost, akit – miután Péch Gézával együtt több embert kijuttatott az országból – a bécsiek azzal a megbízással küldték vissza a Péterfy Sándor utcai kórházba, hogy újabb sebesülteket szöktessen ki. Horváthot azonban az államvédelem őrizetbe vette, majd szervezte. Az általa elmondott információk alapján terjedelmes tájékoztató jelentés készült egyenesen Tömpe István, a politikai rendőrség munkáját felügyelő belügyminiszter-helyettesnek. Eszerint „*az ügy igen széles kiterjedésű és felszámolása komoly csapást jelent az ellenforradalomra*”, de még ennél is fon-

Péch Géza (bal oldalon) és családja zuglói otthonukban

Péché Géza és kisfia,
Péché György
biciklizik, 1955

tosabb volt, hogy dokumentálni tudták „*az ellenforradalom szervezésében a nyugati imperializmus aktív részvételét*”. Ezt követően a

magyar hatóságok elérkezettnek látták az időt, hogy a szervezkedést teljes egészében felszámolják.

NINCS FOLYTATÁS

Péché Gézát 1957. február 10-én a gönyűi hajóállomáson egy uszályban rejtőzve „fedezték fel” és tartóztatták le, majd társait is néhány napon belül begyűjtötték.

Előfordult, hogy Péchet huszonnégy óra alatt öt-hat alkalommal is vallatták, máskor meg napokig magára hagyva bizonytalanságban tartották. Társai emlékezete szerint a börtönben többször nagyon megverték, bár Péché csak durva bánásmódra panaszkodott – vizsgálótisztje egyébként kőművesnek tanult, a szakmai sikert épp ez a nyomozás hozta el számára, mert a per lefolytatása után a Belügyminisztérium még évtizedekig a kémelhárító vizsgálati munkában foglalkoztatta. Miközben Péché a vizsgálat nyomorúságos körülményei között napról

napra kétségbeesettebben azt találgatta, vajon hogyan vallanak a társai, vajon hisz-e neki a nyomozó, a családjának írt leveleiben igyekezett a gyötrődés legkisebb jelét sem mutatni: még borotvátlan arcából is tréfát űzött.

Arra törekedett, hogy saját és társai cselekményeit is a lehető legjelentéktelenebb színben tüntesse fel, de mint kiderült, a védekezési lehetőségeket a zárkaügynökként beültetett „barát” hamar tönkretette. A vizsgálat a szervezkedés magyarországi vonalára és a nyugati kapcsolatrendszer felderítésére összpontosított, figyelmen kívül hagyva a kapcsolatok tényleges jellegét és minőségét. Csak egy fő szempont érvényesült: be kellett bizonyítani, hogy a szervezkedés rendkívül kiterjedt és jól szervezett volt, s a háttérben a nyugati hatalmak álltak.

A bírósági tárgyalást nagy látványosságnak szánták, így a per megrendezéséhez a Vizsgálati Osztály részletes előírást készített: a vádlottakat egy kimagaslóan veszélyes alvilági szervezet tagjaiként jelenítették meg, amelyben az elsőrendű vádlott Péché Gézát a szervezkedés nyugati irányítóinak főmegbízottjaként állították be. A főper köré „szatellitpereket” alakítottak ki, a kisebb szé-

kesfehérvári és debreceni csoportokat az ügyességgel és a megyei bíróságokkal egyetértésben vonták felelősségre. A nyilvános tárgyaláson nagy számban megjelent hallgatóságot különböző párt-szervezetek képviselői alkották, a napilapok pedig gúnyos hangvételű cikkeikben tudósítottak a történetekről.

Az ügyet első fokon a hírhedten kegyetlen Tutsek Gusztáv, másodfokon pedig a „mosolygós halálként” emlegetett Borbély János elnökletével tárgyalták. Az 1957. október 4-én kihirdetett ítélet alapján Péché Gézát szervezkedésben való tevékeny részvétel, valamint hűtlenség bűntettében találták bűnösnek, és életfogytig tartó börtönbüntetést szabtak ki rá. A hallgatóság és az ügyész azonban kevesellte a büntetést, ezért a Legfelsőbb Bíróság Péché tevékenységét a hűtlenség vádjá mellett a népköztársaság megdöntésére irányuló szervezkedés vezetéséért büntetnének minősítette – és halálbüntetéssel sújtotta. A per nagyrészt valós tényekre, megtörtént eseményekre, tettekre épült, de az összefüggéseket szándékolatlanul eltorzítva állapították meg. Péché Géza és társai esetében nem a forradalomban való részvételt, hanem a hatalommal való szembeszegülést torolták meg. ♦